

Rozhovor s mámou na téma „sametová revoluce“

Sametovou revolucí u nás v podstatě končí doba komunismu, je to zásadní zlom v našich dějinách. Co se ti pod samotným pojmem „komunismus“ vybaví, co tě napadne?

Napadne mě, že je to nějaká vzdálená idea, která se měla uskutečnit někde v Sovětském svazu jako ráj pro všechny lidi. My jsme ale žili docela obyčejně v socialistickém Československu. Měli jsme své životy přibližně naplánované a těšili jsme se z malých radostí, jako byly například „knižní čtvrtky“, při kterých jsme měli šanci vystát si frontu na nedostatkovou literaturu.

Napadá tě něco negativního?

Teď zpětně si uvědomuji zločiny komunismu v 50. letech, ale většiny z nás se to osobně netýkalo. Já jsem měla štěstí, že se doma i ve škole mluvilo velmi otevřeně. Jako děti jsme byly vychovávány k čestnému a slušnému chování, žily jsme hezkým životem a to, že jsme měly banány jen jednou za čas, v nás akorát vyvolávalo o to větší radost. Nevím.

Jak se měnil tvůj pohled na režim v průběhu života?

Na gymnáziu jsem při brigádách (kdy jsem myla okna v továrně od dílen až po ředitelské kanceláře) pochopila, že kolektivní odpovědnost za dobrou práci prostě neexistuje. V každém patře pracovalo několik jednotlivců, ostatní pili kávu a bavili se a někteří pozdě přicházeli a zase brzy odcházeli. Hnusilo se mi to.

Jaké politické názory měla tvá rodina? Jaký na tebe měli vliv?

Můj táta byl soustružník v ČKD a maminka dělnice – nejprve u Bati, později v Praze v Tesle Holešovice. Zejména mě ovlivnil táta, protože mě vychovával v duchu foglarovských zásad. Do 66. roku byl v KSČ. Opravdu nadšeně se účastnil všech brigád v okolí našeho domu, v mojí škole i hudebce. Zpočátku věřil ideálům nové společnosti, později však ze strany odešel, protože měl dojem, že „komunisté něco jiného hlásají a něco jiného se skutečně děje“.

Jak se k tomu, že byl můj děda ve straně, stavěla babička?

Maminka politice nerozuměla, starala se hezky o domácnost a společným hodnotám se spíše vyhýbala.

Máme v rodině disidenty nebo někoho, kdo by byl protikomunisticky aktivní?

Myslím, že jsme v rodině žádné disidenty neměli. Ale na zájezdech se sborem, ve kterém jsem od osmnácti let zpívala, jsme se v západních zemích často setkávali s emigranty. Po koncertech nás vyhledávali a ptali se na situaci v Československu. Často jsme jim zpívali slovenskou píseň „Aká si mi krásna“ (ty rodná zem moja...) a sami jsme se neubránili dojetí z odloučení od domova.

Míval někdo ze sboru tendence emigrovat? Příležitostí jste na cestách měli zřejmě hodně.

Vím, že některé kamarádky o tom přemýšlely, ale věděly, že kdyby emigrovaly během zájezdu, už by se sbor nikdy na Západ nedostal a ohrozily by dirigenta, kterého jsme všechny milovaly.

Jak jsi prožívala samotnou revoluci? Účastnila ses demonstrací?

Sametovou revoluci jsem přijímala jako zadostiučinění, kdy už konečně skončila doba železné opony. Účastnila jsem se jedné hromadné akce na Letné a byla jsem dojatá nadšením všech lidí. Nedokázala jsem ale křičet a skandovat s davem, protože to nemám v povaze. Byl

to pro mě ale silný a dojemný moment, na který nikdy nezapomenu. Měla jsem pocit, že se celý národ náhle velmi sblížil. Cítila jsem velkou solidaritu a chuť pomáhat a budovat něco krásnějšího. Byl to ale jenom přechodný stav, který se brzy rozplynul a vystřídal ho rozčarování.

Máš nějaké známé, kteří při akcích přišli k úhoně?

Jedna moje kamarádka ze sboru byla zasažena vodním dělem a měla modřiny po celém těle.

Věřila jsi, že je to již poslední fáze režimu, a ne pouhá přechodná revoluční doba?

Přišlo mi, že ta doba už opravdu končí, ale nemyslela jsem si, že nová doba bude jednoduchá. Spíš jsem viděla problémy, které s sebou demokracie přináší. Obávala jsem se, aby nedošlo k situaci podobné ve Werichově anekdotě o hlasování dvou blbců a jednoho chytrého.

Dostala se ti do rukou Charta nebo jiný zásadní text? Co Svobodná Evropa? Chodila jsi na koncerty Karla Kryla?

Občas jsem poslouchala Svobodnou Evropu, samozřejmě jsme tajně četli Chartu, a písničky Karla Kryla? Ty jsem milovala! Škoda, že jsme je mohli zpívat jen na chmelu.

Proč jste Chartu ani jiný antikomunistický dokument nepodepsali?

Šlo to nějak mimo nás. Slyšeli jsme o tom, ale nevyvíjeli jsme žádnou aktivitu. Navíc jsme se báli, aby nás nevyhodili z gymnázia, z konzervatoře atp.

K tomu mě napadá, na základní škole přišly jednou do třídy dvě studentky a nutily nás, abychom podepsali, že nesouhlasíme s nějakým disidentským dokumentem. Spolužák chtěl tenkrát vědět, co v tom dokumentu je. Ony říkaly, že nám ho nepřečtou, a on statečně řekl, že nic podepisovat nebude, když neví, co tam stojí. Víím, že většina třídy podepsala. Ale mně se tehdy jeho názor hrozně líbil, připadal mi statečný, a tak jsem taktéž nepodepsala.

Jakou pro tebe nejfatálnější změnu přinesl nový režim?

Rozdělení Československa. To rozdělilo moje srdce napůl, a když jedu přes slovenské hranice, tak pláču. Moje krásné Vysoké Tatry už nejsou moje.

A pak školství. Skvělý systém školství – zejména kvalitních učebních oborů – se rozpadl. Děti jsou předčasně rozdělovány na ty chytřejší a na méně chytré a učitelé, kteří za socialismu neměli žádné zvláštní společenské postavení, jsou na tom ještě hůř. Jsou často předmětem opovržení.

Kdybys měla zmínit největší klad a největší zápor tehdejší doby, co by to bylo?

Za největší klad považuji to, že jsme se dokázali radovat z maličkostí a věřili jsme, že když budeme slušní a pracovití, že náš život bude mít cenu. Za zmínku také stojí „absence“ drog. A za největší zápor považuji společenskou izolaci. Dále pak nemožnost cestování a poznávání jiných kultur.

A když se zeptám na totéž, ale co se týče porevoluční doby?

Největší klad je asi možnost realizovat svoje cíle a přání.

Jako největší zápor bych viděla ztrátu ideálů, zrušení všech tabu, honbu za ziskem, obrovský psychický tlak a rozpad tradičních rodinných vztahů.

Analýza

Je fakt, že šlo o spontánní rozhovor. Nicméně mám dojem, že vše, co bylo z máminy strany řečeno, je pravda. Neměla jsem pocit, že by se nějak snažila okořenit fakta, přirozeně odpovídala tak, jak jsem to z jejích úst slyšela už několikrát.

Mámin vztah ke komunistické době není nijak traumatický. Vzpomíná na mnoho šťastných chvil, které trávila se svým milovaným tátou, který bohužel v jejích třinácti letech zemřel. Vzpomíná na základní školu a gymnázium, které naštěstí nebyly radikálně prorežimní, kde se mohl člověk v podstatě volně vyjadřovat a kde se nástěnky s komunistickou tematikou vyvěšovaly jen jednou za rok.

Období revoluce nijak zvlášť neprožívala. Není také divu, jelikož byla na mateřské a měla hodně jiných starostí. Táta toto období prožíval mnohem více a účastnil se několika demonstrací. Oba rodiče ale v zásadě patřili do šedé zóny, která sice nikdy s režimem nesouhlasila, ale nesnažila se aktivně o nějakou zásadní změnu.

Jana H.